

*Володимир Шевченко,
доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник,
професор кафедри спеціальної освіти,
Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів, Україна)*

МОДЕРНІЗАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС (НА ДОСВІДІ ПОЛЬЩІ)

У статті розглядаються можливості використання досвіду Польщі при модернізації української спеціальної освіти в післявоєнний час. Автор наводить сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Польщі. Це є важливим для забезпечення людей з інвалідністю якісною та конкурентоспроможною освітою в умовах її реформування та руху країни до європейської спільноти.

Ключові слова: модернізація освіти, спеціальна освіта, діти з особливими освітніми потребами, Україна та Польща, післявоєнна відбудова.

Післявоєнний розвиток України неможливий без оновлення та розвитку національної освіти, з якою пов'язані перспективи економічного добробуту країни та громадян і подолання духовної та моральної кризи в суспільстві, розгортання науково-технічного прогресу, відродження національної самосвідомості, інтеграція України до світового співтовариства.

В умовах зростання ролі знань та інтенсифікації процесів глобалізації освіта все більше позиціонується як дієвий інструмент формування особистості, здатної жити в час динамічних змін. Це зумовлює необхідність оновлення усіх ланок освіти, а її зміст, як системоутворювальний базис, стає вирішальним фактором реалізації нових запитів та цілей [6, с. 3].

Глобалізація сучасного світу актуалізує порівняльно-педагогічні розвідки, які все більше позиціонуються країнами як інструмент досягнення національними освітніми системами міжнародних стандартів якості у контексті конкурентоспроможності [6, с. 5]. Актуальність порівняльної педагогіки в Україні досить значна з огляду на віднаходження перспективних траєкторій інтеграції до європейського та світового освітнього простору і вона постійно зростає. Тому на даному етапі перед педагогічною наукою стоїть завдання пошуку нових теоретико-методологічних засад, технологій та методичних розробок, які б забезпечували докорінне оновлення системи вітчизняної освіти на основі врахування реалій сучасного життя суспільства. Саме глобальний характер проблем зумовлює потребу в пошуку способів їх розв'язання, тому порівняльні дослідження набувають особливої значущості [6, с. 3].

Соціально-економічний розвиток України в післявоєнний період зумовлює визначення нових пріоритетів і перспектив розвитку спеціальної освіти та висуває високі вимоги до змісту навчання дітей з особливостями потребами, до розроблення нових технологій педагогічної корекції [2, с. 64].

На тлі сучасних політичних трансформацій в Європі та інших континентах застосовується рамка регіональних порівнянь – активно досліджуються освітні процеси, що є спільними для окремих країн [5, с. 10].

Для вивчення педагогічного досвіду в галузі спеціальної освіти нами обрана Республіка Польща, яка є нашим географічним сусідом й належить до європейської спільноти, але знаходяться на вищому щаблі розвитку.

Суспільно-економічні та політичні зміни, які відбувалися в Польщі у кінці 80-х на початку 90-х років ХХ ст., викликали зміни в усій системі освіти. Виникла необхідність пошуку можливостей побудови якісно нового рівня навчання та виховання, нової концепції освіти, яка створює можливості всебічного розвитку будь-якої особистості.

За останні 30 років польська освіта пройшла складний шлях трансформації, реформування та модернізації. Модернізація змісту освіти в Польщі відбувалася у контексті розмірковування над актуальними дилемами суспільного розвитку: з одного боку, необхідність покращення якості освітніх послуг для задоволення запитів ринків праці, а з іншого – надання рівного доступу до освіти; забезпечення міжнаціональної злагоди і, в той же час, збереження національної ідентичності [6, с. 3].

У 90-х роках ХХ століття політичні зміни в Польщі викликали глибоку кризу, що охопила всю систему освіти, а також її організаційні та методологічні основи. Під сумнів було поставлено оптимістичний прогноз розвитку системи освіти, яка існувала та результативність її функціонування. Постало питання: продовжувати удосконалювати існуючу систему освіти або ж перейти до пошуку принципово нових основ і її організаційної структури, орієнтуючись на передові світові та європейські моделі.

На прохання польської влади Європейський Комітет з питань освіти провів 1994–1995 рр. ґрунтовний аналіз системи освіти. Головне місце посів висновок про необхідність прискорення освітньої реформи [4, с. 228].

Реформа системи освіти в Польщі в 1998–2004 роках відбувалася переважно в руслі тих процесів, метою яких була європейська інтеграція. Вона зумовила зміни в чотирьох основних сферах освіти: юридичній, економічній, організаційній та програмово-змістовій [4, с. 228].

В цей період Міністерство національної освіти Польщі видало низку законодавчих актів, якими надало навчальним закладам можливість автономії. Тоді ж виникло багато нових починань, в т.ч. і спроби альтернативних підходів до шкільної освіти. Окрім державних, з'явилися нові типи шкіл: приватні, громадські, школи самоуправління, авторські. Освіта дітей з особливими потребами також змінювалась. В країні розпочалися

інтеграційні процеси та кроки до запровадження інклюзивного навчання. Згодом частина державних спеціальних шкіл-інтернатів була перетворена на Спеціальні навчально-виховні осередки, інша частина була перепрофільована.

Реформа освіти була пов'язана не лише зі структурними змінами в системі освіти, але й з глибокими інноваційними освітніми програмами. Відтепер учень «набуває уміння щодо планування, організації та самооцінки власного навчання», навчаючись у 6-річній початковій школі із трирічним блоковим навчанням, 3-річній обов'язковій гімназії та 3-річному профільному ліцеї. У цьому контексті варто зазначити, що особливо вирізняється гімназійний рівень освіти, де навчальний процес (едукація) спрямований на «навчання учня навичок вчитися, перцепцію нової інформації, творчу самореалізацію школяра у нових ситуаціях у світі, що невпинно змінюється» [7, с. 245].

Реформа системи освіти створила у Польщі цікаве суспільне явище: знаходження міри вартості певної гімназії в середньому результаті кінцевих оцінок, набраних її учнями у фінальному тесті (матурі). На цій підставі створюються ранги рівня престижу «найкращих шкіл». Інформація про кількість набраних балів доступна через місцеву пресу, мережу Інтернет чи в бюлетенях окружних екзаменаційних комісій. Для батьків учнів 6-х класів вони стають важливим критерієм вибору майбутньої школи їхньої дитини [7, с. 252].

У системі фінансування освіти домінують тенденції передання повноважень прийняття рішень до кожного органу і кожної організації, що відповідають за освітню діяльність. Органи центрального управління приймають рішення про затрати для приватних шкіл, несуть загальну фінансову відповідальність. У фінансуванні шкіл приймають участь також органи адміністрації, реалізуючи інвестиційні та інфраструктуральні завдання. Автономія в прийнятті рішень є можливою завдяки прийняттю відповідних законів. Їхньою загальною ознакою є підвищення ролі школи, суб'єктивізація учня та вчителя, педагогічних рад та директора [4, с. 228].

На початку 90-х років ХХ ст. у Польщі постало питання створення єдиної системи професійної орієнтації й професійного консультування. У відповідь на цю потребу в Міністерстві народної освіти Польщі розроблено Європейський проект польської системи професійної орієнтації (EPPSOZ) [3, с. 239-240].

Професійна орієнтація впроваджена в програми як обов'язковий предмет з 1-го класу початкової школи. Це система, вільна від будь-яких наказів, спрямована на надання допомоги, порад і підтримки, а учень є суб'єктом свого професійного майбуття [3, с. 241].

У цей час під впливом значних змін та перетворень в Польщі стався перелом в ціннісних орієнтаціях країни, вона оголосила антидискримінаційну

політику відносно осіб з інвалідністю. Ознакою цього періоду стала поява нових педагогічних систем, нових типів освітніх навчальних закладів, ініціатором відкриття яких виступають державні органи, приватні особи та організації недержавної форми власності; відбулося повернення з історичного небуття і таких явищ громадянського суспільства, як меценатство та благодійництво [1, с. 1].

Загалом, зміни в освітній політиці в період вступу до Євросоюзу мали позитивний вплив на освіту в Польщі. Органи самоврядування стримали зменшення видатків на освіту в період скорочення бюджетних асигнувань; зуміли поліпшити і раціоналізувати мережу шкіл. Базуючись на державній політиці, місцеві органи самоврядування формують і реалізують локальну освітню політику відповідно до місцевих потреб. Простежується усупільнення освіти, яке виражається у залученні місцевих громад до розвитку системи освіти і прийнятті відповідних управлінських рішень; у відродженні школи як «громадської» інституції; у розвитку мережі суспільних шкіл. До позитивних особливостей децентралізації управління освітою в Польщі належить також впровадження нових підходів у галузі фінансування на державному та місцевому рівні, чітке розмежування повноважень та відповідальності різних рівнів управління освітою [4, с. 230-231].

Визначальним є те, що після вступу 2004 року до Європейського Союзу Польща повністю адаптувала систему освіти до європейських стандартів, а також приєдналася до Міжнародних норм класифікації освіти (ICSED). На сьогодні система освіти Польщі відповідає всім стандартам та вимогам Європейського Союзу.

Загалом, польська система освіти для дітей з особливими потребами, пройшовши тривалий та складний історичний шлях, завдяки врахуванню позитивний історичних надбань та суттєвому реформуванню системи освіти у кінці ХХ ст. трансформувалася у сучасну систему підготовки дітей з особливими потребами до життя. Серед кращих сторін польської освіти можна виділити: високі стандарти навчання, сучасні європейські програми навчання, доступність та інноваційність.

Таким чином, досвід Польщі у реформуванні та модернізації спеціальної освіти становить цінність для України, який може бути врахований для вдосконалення національної системи спеціальної освіти в післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Друганова О. М. Розвиток приватної ініціативи в освіті України: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2009. С.
2. Засенко В. В. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти в Україні. // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: зб. наукових праць. Київ, 2007. № 4. С. 64-65.

3. Когут С. Сучасна система професійної орієнтації та консультування: досвід Польщі. // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2007. Вип. 22. С. 239-241.

4. Копанська О. Тенденції змін в освітній політиці Польщі в період вступу до Євросоюзу. // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2008. Вип. 24. С. 228, 230-231.

5. Локшина О. Порівняльна педагогіка: здобутки двохсотлітнього розвитку та сучасні проблеми. // Порівняльно-педагогічні студії. Умань, 2010. № 3-4. С. 10.

6. Локшина О.І. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах європейського союзу: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня доктора пед. наук. Київ, 2011. С. 3-4.

7. Турська Д. Гімназійне навчання у Польщі: втрачений час реформи? // Вісник Львівського університету. Серія педагогічна. Львів, 2007. Вип. 22. С. 245, 252.

УДК 376-056.264-053.4

*Лілія Шибецька,
здобувач вищої освіти,
Рівненський державний гуманітарний університет
Науковий керівник – Людмила Баліка,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Рівненський державний гуманітарний університет
(Рівне, Україна)*

ОСОБЛИВОСТІ КОРЕКЦІЇ ПОРУШЕНЬ УСНОГО МОВЛЕННЯ У СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ АРТ-ТЕРАПІЇ

У статті розглянуто проблему застосування арт-терапії в корекційно-розвивальній роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. Розкрито зміст та особливості застосування методів арт-терапії у корекційному процесі з дітьми старшого дошкільного віку. Виділено й описано характерні особливості організації роботи з розвитку і корекції порушень усного мовлення у старших дошкільників засобами мистецтва.

Ключові слова: арт-терапія, старші дошкільники, усне мовлення, корекційна робота, засоби мистецтва.

Тривалий час арт-терапія як напрям психокорекції застосовувалася виключно у психотерапевтичній практиці. Однак нині значно виріс інтерес до механізмів впливу мистецтва на дитину у процесі корекційного навчання та виховання.